

ΚΡΗΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Ο ΛΕΡΑΤΟΣ ΚΙ' Ο ΔΕΡΒΙΣ-ΑΓΑΣ

(Μιά έπική μονομαχία επάνω στην Ίδη)

Κωνσταντής Λεράτος άποτελεί μιά από τις ήρωϊκώτερες και θουλικώτερες φυσιογνωμίες που παρουσιάστηκαν στο αίματοβαμμένο νησί της Κρήτης κατά τη μαύρη περίοδο της Τουρκοκρατίας. Κατάγονταν από τή Βορτζα, ένα χωριό του νομού 'Ηρακλείου, και φημιζόταν από μικρός για την παλληκαριά του.

Τη φρήμη ως γενναίον ο Λεράτος δέν άργησε να τή δικαιοσύνη και με άληθινά έργα ηρωϊκού. Μιά μέρα ο Τούρκος διοικητής της περιφέρειάς Δερβίς άγάς, βλέποντας την άδελφή του ήρωος, γοητεύτηκε τόσο από τή όμορφιά της, ώστε έστειλε άμέσως μήνυμα στον πατέρα της να τή παραδώσει.

'Επειδή όμως ο γέρο Λεράτος άόνηθηκε να υπακούσει στις άξιώσεις του, ο βδελυρός και αίμοχαρής Τούρκος συνέλαβε κι' αυτόν και τή θυγατέρα του με κάποια πλαστή κατηγορία και τούς έσοκότισε. Τότε ο Λεράτος έβρεξε τή μαντίλη του στο αίμα του πατέρα του και τής άδελφής του κι' άφου όρκιστηκε πάνω στα πτώματά τους να έκδικησθή τή θανάτφ τους, έβγήκε στο ποδάριω κατά τήν έκφρασι του τόπου, δηλαδή γίνθηκε άρματωλός.

Μόλις ο Λεράτος πήρε τή βουνά άποφασισμένος να έκδικησθή τή σκληρό χαμό των άγαπημένων του, έστειλε στον Δερβίς άγά ένα κομμάτι από τή ματωμένο του μαντίλη και τού μήνυσε άπειλητικά ότι τή αίμα του πατέρα του και τής άδελφής του θα τού τή πλήρωνε με τή αίμα τή δική του και των συγγενών του.

'Ο Τούρκος διοικητής, μόλις τού παρουσίασαν τή αίμόφροτο κουρέλι και τή ανακοίνωσαν τήν άπειλή τού άρματωλφ, έγινε έξω φρενών από τήν όργή του και άπάντησε με τις χειρότερες βροσιές και φοβέρες στον Λεράτο. 'Ο Λεράτος τότε, σαν άληθινό παλληκαρι, τού έστειλε χαμπέρι ενά βγη στή Νίδα (δηλ. τή όροπέδιο της Ίδης, όπου βροσκειται και τή περιφημο από τήν άρχαιότητα 'Ιδαίον Άντρον), για να χτυπηθούν παλληκαρίσια.

'Ιδού μάλιστα πώς διηγείται τή σχετικό δημοτικό τραγούδι τήν παραπάνω συνεννόηση τού Τούρκου και τού Χριστιανφ:

Μηνά του ο Δερβίς άγας πώς σε' άνταμώματά μας εκεί θα εινε, Κωσταντή, τή ξεχωρισμάτα μας.

—Ευχαριστώ, Δερβίς άγά, κι' όντας όρίζεις κούπια στή Νίδα θα με βρηξ έμε ως μ' έβρισκεις και πρώτα.

'Ο Δερβίς άγάς, ο όποιος ήταν κι' αυτός γενναίος, έδέχτηκε τήν πρόκληση τού Λεράτου και πραγματικά πήγε να τόν βρηξ στο βουνό. 'Η ήπικτική μονομαχία των δυφ άντιπάλων περιγράφεται ως έξής από τή λαϊκή μούσα:

Τετράδη μέρα ξεκινά να πάη στα Βορτζα, τήν Πέφρη τή ξημέρωμα άγνή να βγη στή Νίδα.

Καθώς όμως ο Τούρκος προχωρούσε και τραγουδούσε λέγοντας κομπαστικά πώς εία τού στείλη τή μπαλωτιά στο στόμα σαν νρωμί σε πεινασμένο, για να μάθη τή Λεράτο να μη μιλάν άλλοτε έτσι προσβάλτικά στους Τούρκους, τόν εϊδε ένας βοσκός, ο όποιος καθόταν κάτω από μιά έληνά και τόν ρώτησε:

— Που πάς εδά, Δερβίς άγά, και βλέπει σ' ο Λεράτος; Και σέ σχετική έρώτησι τού διοικητφ, πού ζητούσε να πληροφορησθή για τόν έχθρό του, ο βοσκός πρόσθεσε:

κι' άπ' τή κονιάχ... Που και που κανένα ροχαλητό, φαινόνταν σαν ν' άπαντούσε στο πολυδύλο, πού σαν ραπτομηχανή γάζωνε τή σκοτάδια...

"Άξαφνα ένας ξερός κρότος άκούστηκε... Κάποιος άπ' τούς έξη, βγάλοντας ένα μουγγοτή πόνου κι' άγονίας, έπεσε κατάμουτρα μέσα στή φωτιά, ενώ οι άλλοι κλονιστήκαν άπ' τή χαλάωρα τού στριμώγματος. Τιναχτήκαν άπάνω με τή σαγόνια τους τρεμουλιασμένα άπ' τή φρίκη, και τραβήξαν έξω έκεινον πούχε πέσει μπρούμυτα στο τζάκι.

"Ήταν ο ταγματάρχης Μπρεμονιόν. Μιά άδέσποτη σφαίρα τόν βρηκε στο κεφάλι ανάμεσα στους άλλους έξη και τόν άρπηξε στον τόπο!... Είχε τριπήσει τή λεπτό τούχο της καλύβας και διάλεξε αυτόν μέσα στο σκοτάδι, ανάμεσα σ' άλλους πέντε άνθρώπους!...

— Μά τή Θεό, Δερβίς άγά, καλά είν' άρματωμένος, με Σφακιανούς κι' Άνωγειανούς εϊνε συντροφευμένος.

Κατόπιν ο βοσκός συμβούλευσε τόν Δερβίς να γυρίση πίσω στην κατοικία του, γιατί ήταν κούμα να γαθή ένα τέτοιο παλληκαρι σαν αυτόν. 'Αλλ' ο Δερβίς άγάς, πού ήταν κι' ο ίδιος παλληκαρι άπ' τή καλά, τή θεώρησε έξευτελισμό του να φύγη άπρακτος και άφάρασε να προχωρήσει και να συναντήση τόν άντιπάλφ του, όπως τή άπατούσε κι' η τιμή του.

Φαίνεται όμως ότι η πληροφορίες τού βοσκφ δέν ήταν άκριβεις, γιατί ο Λεράτος τόν περιμενε έντελώς μόνος του, χωρίς συντρόφους, εκτός από έναν φίλο του τόν έλεγαν, καθώς άναφέρει τή τραγούδι, Φραγκιά. 'Ο Φραγκιάς είχε τοποθετηθεί στή θέσι Σταυρός ως εφραδιανός από τή φίλο του για να τόν ειδοποιήση άν ο Δερβίς άγάς θάρχόταν μόνος του ή με συνοδεία.

Μόλις έπλησίασε ο Τούρκος δίχως άπολόυθους, ο Φραγκιάς ειδοποίησε τή φίλο του και ο τελευταίος πετάχτηκε άμέσως σ' ένα ξεφωτο, «στής Μηλιάς τή λειβαδάκι», άπ' όπου φώναξε άφοβα στον άντιπάλφ του:

—'Ελα κοντά, Δερβίς άγά, να παίξουμε λιγάκι, έλα κοντά, Δερβίς άγά, ν' άποχαιρειστούμε, κι' ήρθαν οι χρόνοι και καιροί που θα ξεχωριστούμε...

'Ο Λεράτις άγάς, πάντα κατά τή λαϊκό τραγούδι, άντι να χαιρείση πρώτα τόν άντιπάλφ του, καθώς τού τή ζήτησε εκείνος, κι' έπειτα να επαίξουνε, δηλαδή να μονομαχησουν, έβγαλε άμέσως τή πιστόλι του και πυροβόλησε τόν Λεράτο. 'Αλλά η σφαίρα του άστόχησε και πέρασε πάνω άπ' τή κεφαλή τού Λεράτου, χωρίς να τού κάνει κακό. Τώρα είχε 'ρθεί κι' η σειρά τού Λεράτου να πυροβολήση. Τότε όμως ο Δερβίς άγάς δέλιασε για τή ζωή του και, σαν να προαισθανόταν τή άποτέλεσμα τού άγώνος, έπε ικετευτικά στον άντιπάλφ του:

—Μή με σκοτώνεις, Κωσταντή, (έτούτηνη τήν ώρα, μα τόν 'Αλλάχ μου δίνω σου μιά άσημωτή πιστόλα...

'Ο Λεράτος όμως, άνένδοτος, τού άπάντησε:

—Νά σέ σκοτώσω θέλω εγώ για (τι ποει ή ψυχή μου, γιατί τήν μπαλωτάρισες σκυλε, τήν άδεφφί μου...

Τότε ο Δερβίς άγάς, πού είχε χάσει πειά δλωσδιόλου τή ήθικέ του, άρχισε ξανά να τόν παρακαλή, έλπίζοντας να σώσει με τής δω-

ροδοκίες τή ζωή του:

—Μή με σκοτώσης, Κωσταντή, τούτο τή μεσημέρι, μα τόν 'Αλλάχ μου δίνω σου κι' άσημωτό μαχαίρι...

Και ο ήμικρικός διάλογος των δυφ άντιπάλων συνεχίζεται με τήν άπάντησι τού Λεράτου:

—Νά σέ σκοτώσω θέλω εγώ, να στείλω σε στον 'Αδη, τόν κύρη μου τόν σκύτωςες ένα Σαββάτο βράδυ...

Τή τραγούδι λέει παρακάτω ότι ο Λεράτος ειρωνεύτηκε πικρά τόν άντιπάλφ του, επειδή σήκωσε τή χέρι του και σκότωσε τόν πατέρα του πούταν «σωριά κοκκάλες», σωρός από κοκκάλα δηλαδή, μιά χούφτα άνθρωπος, γέρος με τή ένα του πόδι στο λάκκο.

Τέλος ο Λεράτος άποφάσισε να θέση τρούμα στή χείρτφσι και άφου σκόπενσε, πυροβόλησε κι' αυτός:

Και παίζει του μιά μπαλωτιά μέσ' στο δεξί ριζαυτι και τή μυαλά του πέσανε μιάς μουζουριάς χωράφι.

Τόν άρφησε δηλαδή στον τόπο και σκόφισε τόν εγκεφάλφ του σέ άρετή άπόστασι γύρω.

Κατόπιν τού ήρωϊκού αυτού κατορθωμάτφ του, ο Λεράτος δέν έπαυσε να πολεμά τούς Τούρκους και η λαϊκή μούσα έξακολούθησε να ψάλλη κάθε καινούργιο του άθλο:

Τώρα που πάνε τή πουλιά άπ' τή κλωνάρια κάτω, άρφυγκραστήτε να σάς πώ τις μπερόβες τού Λεράτου...

«Μπερόβες» στην τοπική διάλεκτο θα πη άνδραγαθίες, παλληκαριές.

"Όσο για τή φόνφ τού Δερβίς άγά, αυτός ανακούφισε τούς κατοίκους όλης τής περιφέρειάς και ίδιους των Άνωγειαν, γιατί ήταν ένας άφορητος άρπαγος, ο όποιος άρπαζε τις χριστιανές κοπέλλες για να χορεύουν στίς διασκεδάσεις του μισόγυμνες!...

Φαίνεται μάλιστα από τή σχετικό τραγούδι, ότι πολλοί Άνωγειανοί, πού είχαν πληροφορηθεί τή μονομαχία, έβαν άνεπιε στα γύρω ψηλώματα για να παρακολουθήσουν από κεί τόν άληθινά έπικό αυτόν άγώνα των δυφ παλληκαριών.

